

6. Потомська Н. А. Особливості збирання і дослідження документів у справах про ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів): автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2010.

7. Лоневський Л. М. Використання результатів оперативно-розшукової діяльності під час сплати податків, зборів (обов'язкових платежів): дис. ... доктора філософії. Львів, 2020.

8. Шкута О. Методика розслідування кримінальних правопорушень у сфері оподаткування. Підприємництво, господарство і право, 2021, № 4.

9. Fighting Tax Crime: the Ten Global Principles. OECD, Paris, 2017. P. 3; Tax Crime Investigation Maturity Model. OECD, Paris, 2020.

10. Money Laundering of Serious Tax Crimes. Enhancing Financial Intelligence Units' Detection Capacities and Fostering Information Exchange. Egmont Bulletin. Egmont Group, IEWG, July 2020.

Шнайдер Катерина Богданівна,
аспірант кафедри криміналістичного
забезпечення та судових експертиз
навчально-наукового інституту № 2
Національної академії внутрішніх справ

ЗАЛУЧЕННЯ СПЕЦІАЛІСТА ДО ПРОВЕДЕННЯ СЛІДЧОГО ОГЛЯДУ ДОКУМЕНТІВ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ У СФЕРІ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ

У розумінні норми статті 98 КПК України одним із головних джерел доказів у кримінальних провадженнях щодо вчинення кримінальних правопорушень у сфері публічних закупівель є документи, зокрема документи у складі тендерної пропозиції, бухгалтерські документи, господарські угоди, первинні документи, що фіксують здійснення господарських операцій, тощо. Специфіка розслідування кримінальних правопорушень у цій сфері зумовлює необхідність проведення ретельного огляду та вивчення вилучених документів.

При розслідуванні кримінальних правопорушень огляд є найбільш важливою слідчою (розшуковою) дією, що спрямована на виявлення та фіксації відомостей щодо обставин вчинення кримінального правопорушення. Особливість проведення цієї

слідчої дії полягає в тому, в процесі огляду відбувається безпосереднє сприйняття документів під час виявлення.

Науковці зауважують, що від результативності та своєчасності проведення слідчого огляду, здебільшого, залежить успіх усього провадження [5, с. 265].

Інформація, яка встановлена під час слідчого огляду та дослідження документів, може бути використана для формування та вирішення слідчих версій, планування і проведення окремих слідчих дій (допит ревізора, допит головного бухгалтера, допит керівника підприємства тощо) або проведення документального дослідження діяльності суб'єкта підприємництва. Під час слідчого огляду, за результатами аналізу можна отримати інформацію про автора, виконавця та технічні засоби, за допомогою яких виготовлено документ: особливості, що характеризують стиль викладення матеріалу автора, почерк чи підпис виконавця; індивідуальні ознаки, які характеризують технічні засоби, з використанням яких виготовлений документ [10, с. 163].

Огляд документів під час розслідування злочинів, пов'язаних з публічними закупівлями, А. Ю. Спусканюк визначає, як необхідну та важливу слідчу (розшукову) дію, оскільки докази про вказані кримінальні правопорушення мають переважно документальний характер і відображаються на матеріальних носіях інформації – документах та електронних носіях [7, с. 160].

Як слушно зазначає Ю. С. Долиновський під час оглядів документів необхідною є присутність спеціаліста [2, с. 169]. Проведення огляду без участі спеціаліста А. М. Тимчишин визначає як організаційну помилку [8, с.148].

Необхідність участі спеціаліста у проведенні огляду документів пояснюють тим, що спеціаліст надає консультативну (довідкову) допомогу слідчому, яка виражається в усних роз'ясненнях, порадах, довідках зі спеціальних питань, зокрема, щодо визначення доцільності й послідовності огляду документів, обґрунтування припущень про належність певних документів до обставин кримінального правопорушення; спеціаліст може надавати методичну допомогу, тобто надавати слідчому методики щодо проведення огляду; спеціаліст допомагає слідчому виявити, закріпити, вилучити та оглянути документи [1, с. 268].

Виходячи із особливостей кримінальних правопорушень у сфері публічних закупівель завданням огляду документів є

встановлення фактів закупівлі непридатного до використання або експлуатації устаткування, товарно-матеріальних цінностей; закупівлі товарів, робіт або послуг за завищеними цінами; скорочення обсягів поставок у результаті збільшення ціни за одиницю товару; перерахування коштів за устаткування, товар послуги (роботи), які фактично не були поставлені чи не були надані (виконані); витрати бюджетних коштів на придбання устаткування, товарів, робіт (послуг) в обсягах, які перевищують встановлені бюджетом розміри; виявлення ознак підроблення документації.

У разі виявлення, огляду та збирання бухгалтерських документів, та у випадках, коли виникає потреба зібрати матеріали для проведення судової бухгалтерської експертизи необхідним є участь спеціаліста-економіста. Для спеціаліста важливими є знання спеціалістом спеціальної бухгалтерської термінології, шифру форм звітності та назв документів, які необхідно вилучити під час проведення огляду (обшуку), тимчасового доступу до предметів і документів [9, с. 39–40].

З метою встановлення ринкової вартості товару, робіт і послуг, визначення якості товару виникає потреба в огляді рахунків-фактур, товарно-транспортних накладних, технічних паспортів, у яких найбільш повно відображені відомості про них і, які в майбутньому можуть бути об'єктами експертної оцінки. У таких випадках виникає потреба в спеціальних знаннях в галузі товарознавства. Дослідження документів, розміщених у спеціальних комп'ютерних програмах потребує допомоги спеціаліста, який володіє спеціальними знаннями у сфері комп'ютерних технологій [9, с. 40–42].

Під час огляду документів на предмет способу їх виготовлення, наявності внесення змін до первинного його вигляду та змісту, встановлення дійсності відбитків печаток та штампів, виконавців рукописних текстів та підписів на них, а також автора змісту конкретного тексту у документі виникає потреба в допомозі спеціалістів у галузі технічного дослідження документів, почеркознавства та авторознавства [6, с. 145–146].

Для дослідження документації, що стосується закупівель важливим є залучення спеціалістів, зокрема представників аудиторської служби. Таке залучення передбачає проведення аналізу фінансово-господарської документації, формування результатів перевірки та оформлення їх у вигляді висновку, що готується спеціалістом за участю слідчого, детектива чи прокурора [7, с. 161].

Консультативна участь спеціаліста під час розслідування кримінальних правопорушень є однією з найпоширеніших форм участі фахівця в процесі розслідування [3, с. 37–38]. Консультативні звернення можуть включати роз'яснення процесів проведення закупівель, а також надання підтримки у виявленні та вилученні ключових документів, що відображають проведення торгів і прийняття рішень [4, с. 97].

Отже, під час розслідування кримінальних правопорушень у сфері публічних закупівель необхідною є участь спеціаліста у проведенні огляду документів (документи у складі тендерної пропозиції, бухгалтерські документи, господарські угоди, первинні документи, що фіксують здійснення господарських операцій, тощо), що є джерелами доказів. Надання спеціалістом слідчому, детективу, прокурору допомоги під час проведення огляду документів у формі усних рекомендацій, порад, роз'яснень, надання довідкової інформації, консультацій, безпосередньої участі в підготовці та проведенні огляду є важливим для вирішення завдання цієї слідчої (розшукової) дії, що полягає у встановленні фактів закупівлі непридатного до використання або експлуатації устаткування, товарно-матеріальних цінностей; закупівлі товарів, робіт або послуг за завищеними цінами; скороченні обсягів поставок у результаті збільшення ціни за одиницю товару; перерахуванні коштів за устаткування, товар послуги (роботи), які фактично не були поставлені чи не були надані (виконані); витрат бюджетних коштів на придбання устаткування, товарів, робіт (послуг) в обсягах, які перевищують встановлені бюджетом розміри; виявлення ознак підроблення документації.

Список використаних джерел

1. Амеліна А.С. Участь спеціаліста у проведенні огляду документів під час розслідування кримінальних правопо-рушень у сфері господарської діяльності. *Юридичний науковий електронний журнал*. №1/2021. С. 265-269. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2021-2/64>.

2. Доліновський Ю. С. Особливості виявлення та розслідування злочинів, що вчиняються під час здійснення публічних закупівель у сфері охорони здоров'я: дис. ... канд. юрид. наук: спец 12.00.09. «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність». Приватний вищий навчальний заклад «Львівський університет бізнесу та права», Національний університет «Львівська політехніка», Львів, 2018. 258 с.

3. Копча Н. В. Використання спеціальних знань під час розслідування службового підроблення: теорія та практика : монографія / Н. В. Копча. – Одеса :Видавництво «Юридика», 2023. – 244 с.

4. Копча Н.В. Участь спеціаліста у проведенні слідчих (розшукових) дій як одна із форм використання спеціальних знань під час розслідування службового підроблення. Історико-правовий часопис: Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2021. – № 1 (16).

5. Лук'янчиков Є. Д., Лук'янчикова Б. Є. Слідчий огляд: поняття та види. Юридичний часопис національної академії внутрішніх справ. 2013. № 1. С. 264-269.

6. Пілюков, Ю. О.Залучення спеціаліста до огляду при розслідуванні розкрадань майна шляхом зловживання службовим становищем. *Актуальні проблеми правознавства*, по. 2, Nov. 2022, pp. 142-147.

7. Спусканюк А. Ю. Доказування у кримінальних провадженнях про злочини, пов'язані з проведенням державних закупівель: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність». – Національна академія внутрішніх справ, Київ, 2019. 258 с.

8. Тимчишин А. М. Особливості використання спеціальних знань під час огляду місця події. *Juris Europensis Scientia*. 2023. № 1. С. 147–152. URL: http://jes.nuoua.od.ua/archive/1_2023/28.pdf.

9. Участь спеціаліста у проведенні слідчих (розшукових) дій під час розслідування корупційних злочинів: метод. рек. / Б. Б. Теплицький, О. М. Шрамко, В. В. Юсупов. Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2019. 68 с.

10. Цимбал П.В. Попередження, виявлення, розкриття та розслідування податкових злочинів: монографія. Ірпінь : Національний університет ДПС України, 2009. 408 с.